

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ทุกวันนี้สังคมของเราทั้งหมดกำลังเผชิญกับวิกฤตการณ์ที่คล้ายกัน เราสามารถอ่านพบด้านต่างๆของวิกฤตการณ์ที่วันนี้ได้ทุกวันในหน้าหนังสือพิมพ์ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาเงินเฟ้อและการว่างงาน วิกฤตการณ์พลังงานและการสาธารณสุข สิ่งแวดล้อมเป็นพิษและความพินาศทางนิเวศวิทยา คลื่นของความรุนแรงและอาชญากรรมต่างๆที่เพิ่มขึ้นตลอดเวลา ... ปัญหาต่างๆ เหล่านี้เป็นหลายๆ ด้านของวิกฤตการณ์หนึ่งเดียวกัน และวิกฤตการณ์ที่วันนี้โดยแก่นแท้แล้วเป็นวิกฤตการณ์เกี่ยวกับทักษะการรับรู้โลก (คาปรา, 2539, น.23)

ทักษะการรับรู้โลกหรือโลกทัศน์ที่ตกเป็นผู้ต้องสงสัยของฟริตจอฟ คาปรา (Fritjof Capra, ค.ศ. 1939 - ปัจจุบัน) นักฟิสิกส์ชาวออสเตรียว่าเป็นที่มาของวิกฤตการณ์ต่างๆ นั่นคือ ทักษะการรับรู้โลกของยุคสมัยใหม่ที่เชื่อว่าวิทยาศาสตร์คือความรู้เดียวที่สามารถเข้าถึงโลกความจริงสูงสุดอันเป็นสากลได้อย่างเป็นภววิสัย วิธีการทางวิทยาศาสตร์แบบใหม่นำมาซึ่งการปฏิวัติเทคโนโลยี อันนำไปสู่การสร้างสรรค์สิ่งประดิษฐ์ใหม่ๆ ยุคนี้ มนุษย์รู้สึกตัวเองไม่ได้เป็นเพียงแค่ส่วนหนึ่งของธรรมชาติ จึงเริ่มปลดตัวเองออกจากข้อจำกัดทางธรรมชาติ ที่สำคัญมนุษย์ก็เริ่มแทรกแซงธรรมชาติ และทำตัวเป็นพระเจ้าที่จะเสกสร้างสิ่งต่างๆ ด้วยความเย่อหยิ่ง อดตัวว่ามีความรู้ และเห็นว่า “ความรู้คืออำนาจ” ดังคำกล่าวของ ฟรานซิส เบคอน (Francis Bacon, ค.ศ. 1561 - 1626) นักปรัชญาชาวอังกฤษ (จารุณี วงศ์ละคร, 2548, น. 55) เทคโนโลยีและวิทยาศาสตร์ส่งผลให้เครือข่ายทางสังคมเปลี่ยนผ่านไปสู่ยุคที่เรียกว่าโลกาภิวัตน์อันก่อให้เกิดพื้นที่ทางการรับรู้แบบใหม่ ที่ตั้งข้อสงสัยว่าวิธีเข้าถึงความจริงที่ยึดถือวิธีการทางวิทยาศาสตร์ที่เน้นความเป็นภววิสัยมากเกินไปนั้น ไปบดบังวิธีการแบบอื่นและทำให้ทักษะการรับรู้โลกแบบอื่นพรางเลื่อนไป ทักษะเช่นนี้จึงเริ่มถูกตั้งคำถามว่า จริงหรือที่เราสามารถมีความรู้ได้อย่างเป็นภววิสัย จริงหรือที่มีความจริงในโลกภายนอกที่วางรออยู่ให้มนุษย์ได้เข้าไปศึกษาด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์และยึดถือมันเป็นความรู้ เป็นไปได้ไหมที่เราอาจจะไม่สามารถมีความรู้ที่ยึดถือได้ว่าเป็นความรู้

ความรู้มีธรรมชาติแน่นอนตายตัวเป็นสากลจริงหรือ เรารู้อย่างไรว่าสิ่งที่เรารู้นั้น เป็นความรู้และไม่ใช่สิ่งครอบงำ

เมื่อความรู้ทางวิทยาศาสตร์ก้าวไปสู่สถานะอันน่าสงสัย กระบวนคิดทางปรัชญายุคใหม่ในฐานะที่เป็นฐานคิดของความรู้ทางวิทยาศาสตร์รวมทั้งนักปรัชญายุคใหม่ เช่น เดส์คาร์ต ก็ถูกสงสัยตามไปด้วย

เดส์คาร์ต (René Descartes, ค.ศ. 1596 - 1650) นักปรัชญาผู้บุกเบิกยุคสมัยใหม่ของตะวันตก เป็นทั้ง “พระเอก” และ “ผู้ร้าย” ของปรัชญาและวิทยาศาสตร์สมัยใหม่ เขาเป็นพระเอกด้วยแนวคิดที่นำไปสู่รากฐานที่สำคัญของวิทยาศาสตร์ การปลดปล่อยวิทยาศาสตร์จากสำนักทางเทววิทยา การคิดค้นทางคณิตศาสตร์ที่สำคัญ ไปจนถึงปัจเจกชนนิยมและความเสมอภาคแต่ละคนเดียวกันในทุกวันนี้ เขาก็ถูกกล่าวหาว่าเป็นผู้ร้ายที่ทำให้แนวคิดตะวันตกในด้านต่างๆ ตั้งอยู่บนสมมติฐานของการแบ่งแยก “จิต” (mind) ออกจาก “สสาร” (matter) แบ่งแยก “กาย” (body) กับ “จิตใจ” (mind) ออกจากกัน การแบ่งแยกนี้เรียกกันโดยทั่วไปว่า “การแบ่งแยกเด็ดขาดแบบคาร์ทีเซียน” (Cartesian split) หรือ “ทวิลักษณ์แบบคาร์ทีเซียน” (Cartesian dualism) และมีผู้กล่าวว่า การแบ่งแยกเด็ดขาดในแบบนี้เองคือ ที่มาของ “ความป่วยไข้ของความคิดตะวันตก” (disease of the western mind) ซึ่งไม่เพียงแต่ระบาดไปในหมู่ชาวตะวันตกเท่านั้น แต่กำลังแพร่ไปทั่วทุกมุมโลก ตามการขยายตัวของอำนาจและอิทธิพลตะวันตก (วีระ สมบูรณ์, 2550, น. 35)

ภายใต้โลกทัศน์แบบนี้เห็นว่า มนุษย์ คือ ผู้สังเกตอิสระที่สามารถเข้าไปศึกษาโลกภายนอกได้อย่างเป็นภววิสัย ท้ายที่สุดกระบวนกรวิทยาศาสตร์ถูกสถาปนาขึ้นเป็นความรู้อันน่าเชื่อถือได้มากที่สุด ในประวัติศาสตร์ ทำให้เชื่อว่ามนุษยชาติสามารถเข้าถึงความรู้อันเป็นสากลชุดหนึ่ง และเชื่อมั่นว่ามนุษย์โลกกำลังก้าวหน้าไปสู่ความดีงาม สามารถบรรลุถึงความเจริญทางอารยธรรมได้อย่างบรรเจิด แต่ทั้งหลายเหล่านี้ ได้ก่อให้เกิดผลเสียร้ายแรงในปัจจุบันทั้งทางด้านวัฒนธรรม ระบบคิด ชีวิตทางการเมือง เศรษฐกิจ และที่สำคัญคือปัญหาเกี่ยวกับทัศนคติการรับรู้โลกดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้นตามทัศนะของฟริตจอฟ คาปรา ฉะนั้น จึงควรหาวิธีการรับรู้โลกในแบบอื่น รวมถึงการรับรู้โลกตามทัศนะตะวันออกซึ่งกฤษณมูรติ นักปรัชญาชาวอินเดียร่วมสมัยคนหนึ่งได้นำเสนอไว้

กฤษณมูรติ (Krishnamurti , ค.ศ.1895 - 1986) นักปรัชญาอินเดียสมัยใหม่ผู้ซึ่งเกิดในวรรณะพราหมณ์ และได้รับอิทธิพลจากระบบปรัชญาอินเดีย แต่ได้สร้างระบบปรัชญาที่หลีกเลี่ยงจากรากฐานจารีตอินเดีย รวมถึงพยายามหลีกเลี่ยงแนวคิดแบบวิทยาศาสตร์สมัยใหม่ที่ครอบงำด้วยเขาไม่ไว้วางใจและตั้งข้อสงสัยกับกระบวนความรู้หลักต่างๆ ของมนุษย์ที่ดำรงอยู่ อีกทั้งเขามีโอกาสได้ศึกษาเล่าเรียนที่ประเทศอังกฤษ ซึ่งเป็นไปได้ว่าอาจได้รับอิทธิพลแนวคิดเรื่องเสรีภาพใน

การแสวงหาความรู้ด้วยตนเองและพยายามหลุดออกจากกรงขังแห่งระบบคิดจารีตที่มีอยู่
 กฤษฎณมูรติแสวงหาความจริงด้วยการสำรวจกระบวนการความคิดของตนเอง ความรู้ที่แท้จริง
 สำหรับกฤษฎณมูรติคือการสำรวจกระบวนการความคิดของตนเองตลอดชีวิต และแน่นอนว่าไม่ใช่ความรู้
 ที่ถูกสร้างขึ้นด้วยสถานศึกษาอย่างที่เห็นกันอยู่ และไม่ใช่ความรู้ที่ถูกสร้างขึ้นจากเงื่อนไขทาง
 เศรษฐกิจ การเมือง ความขัดแย้ง และการตั้งตนเป็นศูนย์กลางหรือเป็นองค์ประธานในการรับรู้โลก
 การเข้าถึงความรู้ในทัศนะของกฤษฎณมูรติ คือ การเข้าถึงความจริงด้วยการตระหนักรู้โดยไม่เลือก
 กล่าวคือ ไม่ประณาม แบ่งแยกหรือตัดสินเปรียบเทียบความคิดใดๆ สำหรับเขาแล้วความคิด คือ สิ่ง
 ที่ไม่ใช่ความจริง เพราะความคิดคือพื้นที่อันบรรจุประสบการณ์ในอดีต รวมถึงชุดความรู้ต่างๆ อัน
 ขัดแย้งกันไม่มีที่สิ้นสุด หากต้องการแสวงหาความรู้อย่างแท้จริง เราต้องไม่วนอยู่กับศาสนา
 สถาบัน ระบบอุดมการณ์อันเป็นกรงขัง แต่ต้องแสวงหาด้วยตนเองอย่างอิสระโดยมีเครื่องมือที่ดี
 ที่สุด คือ การเฝ้าสังเกตกระบวนการความคิดของตนเองและการเข้าใจตนเอง

กฤษฎณมูรติวิพากษ์วิจารณ์ความรู้ที่ดำรงอยู่ในสังคมโดยแสดงให้เห็นว่าความรู้
 เหล่านั้นเป็นกรงขัง และวิธีการที่จะหนีออกจากกรงขังก็คือ การมีอิสระอย่างแท้จริงที่จะปฏิเสธ
 แบบแผนดั้งเดิมทั้งหมด

สังคมพยายามเสมอที่จะควบคุม ที่จะบังคับ ที่จะปั้นจิตใจของสมาชิกของ
 สังคมตั้งแต่วัยเด็ก เมื่อท่านเกิดมาและเริ่มสามารถรับรู้ความประทับใจต่างๆ พ่อแม่ก็
 จะบอกท่านให้ทำสิ่งนั้นสิ่งนี้ และไม่ทำสิ่งนั้นไม่ทำสิ่งนี้ พ่อแม่จะบอกในสิ่งที่ต้องเชื่อ
 และในสิ่งที่ไม่ควรเชื่อ เขาจะบอกท่านว่าพระเจ้ามีอยู่จริงหรือไม่จริง และสิ่งที่มี
 นั่นคือรัฐหรือผู้ปกครองรัฐซึ่งจะเป็นผู้กำหนดชีวิตเราตั้งแต่วัยเด็ก สิ่งต่างๆ เหล่านี้จะ
 ได้รับการปลูกฝังให้แก่ท่าน ซึ่งหมายถึงว่าจิตใจอันอ่อนโยนของท่านซึ่งสามารถรับรู้
 ได้มากและกว้าง จิตใจซึ่งสามารถไต่ถาม จิตใจซึ่งกระตือรือร้นเรียนรู้ และต้องการ
 การแสวงหาที่จะถูกกักขังที่ละน้อย มันจะถูกวางเงื่อนไข จะถูกปั้น เพื่อท่านจะได้
 เหมือนกับแบบที่มีอยู่แล้วในสังคม และจะได้ไม่คิดเปลี่ยนแปลงหรือปฏิเสธสิ่งที่มีอยู่
 แล้วนั้น แม้ว่าท่านต้องการปฏิเสธ มันก็มักจะอยู่ในลักษณะการคิดชนิดที่ได้รับการ
 ปลูกฝังไว้นั้นเช่นเดียวกับนักโทษที่จะเรียกร้องหาอาหารที่ดีกว่า เรียกร้อง
 ความสะดวกที่ดีกว่า แต่ถึงอย่างไรก็ตาม เขาก็ยังอยู่ในคุก เมื่อท่านแสวงหาพระเจ้า
 หรือพยายามที่จะแสวงหารัฐบาลที่ดีกว่านั้น มันก็จะอยู่ในรูปแบบของสังคมที่มีอยู่แล้ว
 นั้นเองซึ่งจะก่อให้เกิดความรู้สึกว่า นี่เป็นสิ่งถูก นี่เป็นสิ่งผิด สิ่งนี้ดี สิ่งนี้ไม่ดี ผู้นำคนนี้
 เหมาะสม และบุคคลเหล่านี้เป็นศาสดา ดังนั้น การปฏิเสธของท่านหรือสิ่งที่เรียกว่า

การปฏิรูป ซึ่งเกิดจากบุคคลที่ตั้งใจและฉลาดจึงถูกจำกัดด้วยความคิดซึ่งปลูกฝังกันไว้ในอดีต สิ่งนี้ไม่ใช่การปฏิเสธ สิ่งนี้ไม่ใช่การปฏิรูป แต่มันเป็นแค่กิจกรรมในอดีตที่ถูกทำให้เข้มข้น และเป็นการต่อสู้ภายในขอบเขตความคิดซึ่งวางกรอบไว้แล้วเท่านั้น การปฏิเสธที่แท้จริงและการปฏิรูปที่แท้จริงนั้นหมายถึง การที่เราสามารถหลุดออกจากแบบแผนดั้งเดิม และหาสิ่งที่ยอยู่นอกกรอบแห่งการกำหนดจากอดีตนั้นได้ (กฤษณมูรติ, 2550, น. 136)

การมีอิสระในการปฏิเสธแบบแผนดั้งเดิมดังกล่าวจะเกิดขึ้นได้ด้วยการไม่ตั้งตนเป็นศูนย์กลาง ซึ่งก็คือการละทิ้งอัตตา ดังที่กฤษณมูรติกล่าวว่า

อัตตาดึงดูดสั้นลง โดยความรู้สึกลึกถึงความจำกัดแคบและการดำรงอยู่ในความผิดพลาดของมัน ถึงแม้มันจะกว้างลึก แผ่ขยาย อัตตาก็ยังอยู่ในสภาพจำกัดเสมอ จิตจะไม่เคยเป็นอิสระ นอกจากอัตตาจะถูกละทิ้ง เพียงหยั่งรู้ในข้อเท็จจริงนี้ก็เป็น การสิ้นสุดลงของอัตตา จากนั้นเท่านั้นจึงเป็นไปได้ที่สัจจะปรากฏขึ้น (กฤษณมูรติ, 2545, น. 103)

กฤษณมูรติเชื่อว่าเราสามารถมีความรู้ได้และมีแนวทางในการเข้าถึงความจริงด้วยวิธีเฉพาะตน รวมทั้งการไม่ไว้วางใจชุดความรู้อันมีรากฐานการสะสมจากอดีต อีกทั้งยังมีฐานคิดเกี่ยวกับเรื่องความรู้โดยการตั้งข้อสงสัยกับความรู่ว่าสิ่งที่เรารู้อาจจะไม่ใช่ความรู้

แต่เมื่อเราพิจารณาทัศนะการรับรู้โลกของกฤษณมูรติในแง่มุมที่ถ้อยห่างออกมาจากชุดความคิดของเขา แล้วมองผ่านตัวบทจากงานเขียน วิธีคิดและคำบรรยายของเขา ก็เป็นที่น่าสงสัยว่าแนวความคิดในการแสวงหาความรู้ของกฤษณมูรติยังถูกครอบงำอยู่ภายใต้วาทกรรมชุดความรู้ทางศาสนาในอินเดีย แม้ว่ากฤษณมูรติปฏิเสธสถาบันและประเพณีทางศาสนาต่างๆ ที่ดำรงอยู่ในวัฒนธรรมของอินเดีย แต่ร่องรอยแนวคิดของเขายังคงอยู่ในวิธีคิดเดียวกันกับการบรรลुरुธรรมตามอุดมคติทางพระพุทธศาสนา หรือการรู้สึกลึกโดยไม่เลือกซึ่งเป็นการบรรลุถึงสภาวะอันไร้ตัวตน กล่าวคือ สลายความเป็นตัวตนและสลายการตั้งตนเองเป็นศูนย์กลางในการรับรู้โลก แนวคิดเช่นนี้สอดคล้องกับสภาวะอนัตตาในทางพระพุทธศาสนา จึงคิดว่ากฤษณมูรติได้แสวงหาความรู้และความจริงภายใต้กรอบปฏิบัติการของวาทกรรมหลักในสังคมอินเดียและสังคมโลกซึ่งในช่วงสงครามโลกครั้งที่สองและสงครามเย็นนั้นเกิดการแบ่งแยกขั้วเป็นสองฝ่ายอย่างชัดเจน จนเกิดปัญหาอันร้ายแรงตามมามากมาย รวมถึงการก่อการร้ายที่กล่าวถึงความขัดแย้งของทาง

ศาสนา ผู้คนเริ่มเบี่ยงหนีกับการต้องตกไปอยู่ในวิถีคิดหรืออุดมการณ์ของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ระบบคิดเช่นนี้ทำให้มนุษย์อยู่ในสภาวะที่พยายามแสวงหาการหลุดจากกรอบที่ต้องเลือกเป็นหรือเลือกข้าง ซึ่งก็คือความเป็นอิสระที่จะหลุดจากกรอบอันน่าเบื่อน่าย กฤษฎมูรติจึงปฏิเสธทุกสิ่งที่ดำรงอยู่และใช้ความเป็นอิสระเพื่อหลุดจากกรอบต่างๆ เหล่านั้น แต่กลับกลายเป็นว่าวิถีคิดของกฤษฎมูรติเองยังคงตกอยู่ภายใต้อุดมการณ์ชุดใดชุดหนึ่งในขณะที่หันหลังให้ตะวันตกอย่างสิ้นเชิง แต่ก็สร้างอุดมการณ์แบบตะวันออกขึ้นมาเพื่อต่อสู้และเชิดคคุณค่าของตะวันออก รวมทั้งยังคงตกอยู่ภายใต้วิถีคิดแบบพระพุทธศาสนา ไม่ได้เป็นการหลีกเลี่ยงหนีออกจากกรอบชุดความคิดใดๆ นอกจากนี้วิถีคิดของกฤษฎมูรติยังคงตกอยู่ภายใต้วาทกรรมวิทยาศาสตร์กล่าวคือ การสังเกตและตั้งข้อสงสัย การใช้เหตุผลและการวิพากษ์ซึ่งกระบวนการเหล่านี้จะเกิดขึ้นได้เมื่อผู้คิดวางตำแหน่งของตนเองเป็นศูนย์กลางในการรับรู้โลกและตั้งคำถาม

งานวิจัยชิ้นนี้จึงมุ่งวิเคราะห์วาทกรรมที่ทำให้แนวคิดเรื่องความรู้ของกฤษฎมูรติเป็นไปได้โดยจะใช้แนวคิดเรื่องวาทกรรม (discourse) ของ มิเชล ฟูโกต์ (Michel Foucault, ค.ศ. 1926 - 1984) นักคิดชาวฝรั่งเศสคนสำคัญ ผู้ซึ่งตั้งคำถามและสืบสาวประวัติศาสตร์ทางความรู้ของมนุษย์ในยุคสมัยใหม่ ฟูโกต์ชี้ให้เห็นว่า ชุดความรู้ใดๆ ที่ดำรงอยู่นั้นเป็นเพียงวาทกรรมที่อาศัยอำนาจและภาคปฏิบัติของการวาทกรรมในการผลิตสร้างชุดความรู้แบบยบ ฟูโกต์มักจะตั้งคำถามกับความรู้ซึ่งเป็นการตั้งคำถามกับสิ่งที่เป็พื้นฐานที่สุด เช่น เขามักจะถามว่า เราจะเชื่อได้อย่างไรว่า สิ่งที่เรารู้เป็นความรู้ ความรู้เป็นความรู้ได้อย่างไร เพราะสิ่งที่เรารู้อาจจะไม่ใช่ความรู้แต่อาจจะเป็นการครอบงำก็ได้ (อานันท์ กาญจนพันธุ์, 2552, น. 17) สำหรับวาทกรรมในความหมายนี้ไม่ได้หมายถึงภาษา คำพูด หรือถ้อยแถลงแต่หมายถึง ระบบและกระบวนการในการสร้าง/ผลิต (constitute) เอกลักษณ์ (identity) และความหมาย (significance) ให้กับสรรพสิ่งต่างๆ ในสังคมที่ห่อหุ้มเราอยู่ไม่ว่าจะเป็นความรู้ ความจริง อำนาจ หรือตัวตนของเราเอง นอกจากนี้วาทกรรมยังทำหน้าที่ตรึงสิ่งที่สร้างขึ้นให้ดำรงอยู่และเป็นที่ยอมรับของสังคมในวงกว้าง (valorize) กลายเป็นสภาพที่เรียกว่า “วาทกรรมหลัก” (dominant discourse) หรือที่ฟูโกต์เรียกว่า “episteme” (ไชยรัตน์ เจริญสิน โอบาร, 2549, น. 19) ซึ่งฟูโกต์กล่าวว่า “วาทกรรมโดยทั่วไปและวาทกรรมวิทยาศาสตร์ในลักษณะเฉพาะนั้นเป็นความจริงอันยุ่งยากซับซ้อนมากซึ่งเราไม่เพียงแต่สามารถแต่เราควรจะเข้าปะทะกับมันในระดับต่างๆ และด้วยวิธีการต่างๆ” (Foucault, 1966/1992, p. xiv)

เป็นไปได้ว่าแนวคิดในการแสวงหาความรู้และความจริงของกฤษฎมูรติซึ่งปฏิเสธชุดความรู้กระแสหลักต่างๆ ที่ดำรงอยู่ในสังคมนั้นอาจจะยังคงตกอยู่ภายใต้การครอบงำทางวาทกรรมดังที่กล่าวมา ไม่ได้เป็นการหลีกเลี่ยงหนีออกจากกรอบชุดความคิดใดๆ โดยมีภาคปฏิบัติของการวาทกรรมต่างๆ อันทำให้แนวคิดเรื่องความรู้ของกฤษฎมูรติเป็นไปได้ ผู้วิจัยเห็นว่าแนวคิดเกี่ยวกับ

ความรู้ของกฤษณมูรติดังที่กล่าวมาแล้วนั้นสมควรได้รับการวิเคราะห์เพื่อสืบหาว่าทฤษฎีที่ครอบงำความคิดของเขายู่ โดยใช้กรอบคิดทางทฤษฎีของมิเชล ฟูโกต์เป็นเครื่องมือในการสำรวจหาภาคปฏิบัติการของทฤษฎีที่ทำให้แนวคิดเรื่องความรู้ของกฤษณมูรติเป็นไปได้

1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย

1.2.1 เพื่อศึกษาแนวคิดเรื่องความรู้ของกฤษณมูรติที่ปรากฏอยู่ในวิธีคิด คำบรรยาย และข้อเขียนต่างๆ ของเขา

1.2.2 เพื่อศึกษาวิเคราะห์และแสดงให้เห็นว่าความรู้ในงานเขียนของกฤษณมูรติเป็นทฤษฎีตามแนวคิดของมิเชล ฟูโกต์

1.3 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.3.1 ได้ทราบแนวคิดเรื่องความรู้ของกฤษณมูรติ

1.3.2 ได้ทราบถึงทฤษฎีความรู้ในงานเขียนของกฤษณมูรติ

1.3.3 ได้นำแนวทางการศึกษาวิเคราะห์ทฤษฎีเป็นทางเลือกในการวิจัยแนวคิดทางปรัชญาอื่นๆ

1.4 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1.4.1 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาแนวคิดเรื่องความรู้

จากการค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาเรื่องความรู้ พบว่า มีงานวิจัยของรณรงค์ ขงศรีชูชาติ (2548) ซึ่งศึกษาเรื่อง การศึกษาเชิงวิเคราะห์: การปฏิเสธความรู้ของฟรีดริช นิทเช่ ซึ่งเป็นการศึกษาเพื่อพยายามทำความเข้าใจข้อวิพากษ์เรื่องความรู้ที่นำเสนอโดย นิทเช่ ซึ่งนิทเช่เห็นด้วยกับเพลโตว่า แบบกำหนดการเกิดขึ้นของความรู้ แต่เขาก็วิพากษ์กระบวนการของการเกิดความรู้ดังกล่าวด้วยการอธิบายอย่างเจาะลึกลงไปถึงผลด้านบวกและผลด้านปฏิเสธได้ของมัน การศึกษาอ้างอิงไปถึงปรัชญาศีลธรรมของคานท์เพื่อที่จะบรรยายถึงการวิพากษ์ของนิทเช่ต่อคำสั่งแบบเด็ดขาดทางศีลธรรม การอ้างอิงนี้นำไปสู่การทวนกระแสในปริณิทัศน์ทางอภิปรัชญาตะวันตกที่กระทำโดยนิทเช่นั่นก็คือ ปัญหาเรื่องคุณค่าที่เกิดมาจากเจตนารมณ์แห่งอำนาจ รณรงค์ต้องการแสดงให้เห็นว่า เจตนารมณ์แห่งอำนาจเป็นกระบวนการระดับพื้นฐานที่แสดงออกเป็นการปฏิเสธความรู้ในความคิดของนิทเช่และเจตนารมณ์แห่งอำนาจก็เปลี่ยนการปฏิเสธความรู้นี้ให้กลายเป็นการเอาชนะอภิปรัชญา

รณรงค์ ขงศรีฐชาติ ได้ศึกษาจากงานเขียนของนิทเช่ คือ “ว่าด้วยความจริงและการโกหกที่อยู่นอกขอบเขตของศีลธรรม” เพื่อจะขยายความการทวนกระแสในปริณทลทางอภิปรัชญาตะวันตกที่กระทำโดยนิทเช่ซึ่งนำไปสู่ข้อสรุปที่ว่า การทวนกระแสมีใช้จะไรมากไปกว่าการประเมินคุณค่าใหม่ของคุณค่าผ่านเจตนารมณ์แห่งอำนาจ

สุเนตร ชัยป่ายาง (2549) ได้ทำการศึกษาเชิงเปรียบเทียบเกี่ยวกับทฤษฎีความรู้ เรื่อง การศึกษาเชิงเปรียบเทียบทฤษฎีความรู้ของพุทธปรัชญาเถรวาทและทฤษฎีความรู้ของจอห์น ล็อก โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเปรียบเทียบทฤษฎีความรู้ของพุทธปรัชญาเถรวาทและของจอห์น ล็อก เพื่อให้เห็นถึงความคล้ายคลึงกันและความแตกต่างกันระหว่างปรัชญาทั้งสอง จากการศึกษา สุเนตรพบว่า พุทธปรัชญาเถรวาทเห็นว่าความรู้มี 2 ระดับ คือ 1) ระดับผัสสะ ซึ่งมีประสบการณ์เป็นบ่อเกิดโดยอาศัยอายตนะภายในที่สมบูรณ์กระทบกับอายตนะภายนอกพร้อมทั้งการมีมนสิการ เกิดเป็นความรู้ขึ้น ในกระบวนการนี้จัดเป็นความรู้ในระดับธรรมดา 2) ความรู้ระดับเหนือผัสสะ เกิดจากการบำเพ็ญสมาธิภาวนาไปสู่การเกิดปัญญาญาณหยั่งรู้ ส่วนจอห์น ล็อกเห็นว่าความรู้เกิดขึ้นได้โดยอาศัยการมีเพนทาการที่รับมโนภาพเชิงเดี่ยวของวัตถุภายนอกเข้ามาสู่จิต และจัดทำหน้าที่พิจารณาเห็นสิ่งต่างๆ อย่างเป็นเอกภาพสะท้อนออกมาเป็นมโนภาพเชิงซ้อนและนำไปสู่ความเข้าใจเกี่ยวกับโลกภายนอก

สุเนตร ชัยป่ายาง ชี้ให้เห็นว่าความคล้ายคลึงกันของปรัชญาทั้งสองสำนักนั้นมี 2 ประเด็น คือ กระบวนการเกิดขึ้นของความรู้ในปรัชญาทั้งสองสำนักโดยอาศัยประสาทสัมผัสเป็นหลักและมีแหล่งกำเนิดความรู้ที่คล้ายคลึงกัน เพียงแต่กระบวนการเกิดและแหล่งของความรู้ในพุทธปรัชญาเถรวาทมีกรอบที่กว้างกว่าในเรื่องของภาวนามยปัญญา ส่วนทัศนะที่แตกต่างกันมี 4 ประเด็น คือ 1) พุทธปรัชญาเถรวาทนั้นยอมรับระดับของความรู้ทั้งระดับผัสสะและระดับที่เหนือผัสสะ ขณะที่ทฤษฎีความรู้ของจอห์น ล็อก จัดอยู่ในระดับผัสสะของพุทธปรัชญาเถรวาทเท่านั้น 2) พุทธปรัชญาเถรวาทเห็นว่าขอบเขตของความรู้ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ทางผัสสะได้ ขณะที่จอห์น ล็อกปฏิเสธ 3) พุทธปรัชญาเถรวาทปฏิเสธความรู้ที่เปิดเผยโดยพระเจ้า ขณะที่จอห์น ล็อกนั้นยอมรับ 4) พุทธปรัชญาเห็นว่าศรัทธาเมื่อประกอบด้วยปัญญา จึงเป็นศรัทธาที่ถูกต้อง ส่วนจอห์น ล็อกเห็นว่าศรัทธาเป็นเครื่องพิสูจน์สิ่งที่ไม่สามารถตรวจสอบได้ด้วยประสาทสัมผัส

อารีย์ ธรรมโคร่ง (2547) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง แนวคิดทางญาณวิทยาของอิมมานูเอล คานท์ ซึ่งเป็นการศึกษาจากหนังสือ critique of pure reason ของอิมมานูเอล คานท์ รวมทั้งเอกสารที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดทางญาณวิทยา อันเป็นมูลฐานในการศึกษาญาณวิทยา ตามหลักการวิจารณ์เหตุผลบริสุทธิ์ ภายใต้แนวคิดปฏิกิริยาเชิงปรัชญาว่าด้วยความรู้จะฟรีโอริแบบสังเคราะห์หรือบูรณาการระหว่างก่อนประสบการณ์ (a priori knowledge) กล่าวคือ ความรู้ที่ไม่ได้อยู่ในกรอบของ

ประสบการณ์ซึ่งเป็นความรู้บริสุทธิ์ที่ไม่ได้มีบ่อเกิดมาจากประสบการณ์ดังกล่าวและความรู้หลังประสบการณ์ (a posteriori knowledge) กล่าวคือ ความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์ผ่านประสาทสัมผัส

อารีย์ ธรรมโศภน ซึ่งให้เห็นว่า อิมมานูเอล คานท์ พยายามประสานความไม่ลงรอยหรือวิวาทะระหว่างปรัชญา 2 ฝ่าย คือ เหตุผลนิยมและฝ่ายประสบการณ์นิยม โดยคานท์เสนอทางออกว่าความเข้าใจนั้นหากปราศจากการรับรู้ที่กว้างเปล่าและการรับรู้ที่นั้นหากปราศจากความเข้าใจก็มีคอบคานท์จึงนำเอาจุดเด่นในแนวคิดของทั้ง 2 ฝ่าย คือ a priori knowledge ตามทัศนะของเหตุผลนิยมและความรู้ในหลักสังเคราะห์ตามหลักการของ a posteriori knowledge ตามทัศนะของประสบการณ์นิยมมาผสมผสานหรือบูรณาการเข้าด้วยกันแล้วเรียกองค์ความรู้ใหม่นี้ว่า synthetic a priori knowledge เพราะคานท์เชื่อว่า ความรู้ของมนุษย์เริ่มต้นที่ประสบการณ์ แต่มิใช่เกิดจากประสบการณ์ ความรู้ตามทัศนะของคานท์จึงเป็นความรู้ที่มาจากกระบวนการอันประกอบไปด้วยคุณลักษณะพื้นฐานที่เป็นทั้งความรู้แบบ a priori knowledge และ a posteriori knowledge

อย่างไรก็ตาม ความรู้ของมนุษย์ก็มีศักยภาพจำกัด มนุษย์ไม่สามารถรับรู้อะไรอย่างอื่นเกินกว่าขอบเขตของความเข้าใจประสบการณ์ที่สอดคล้องกับสิ่งที่ปรากฏ ภายใต้โลกแห่งปรากฏการณ์ (phenomena) ซึ่งเป็นภาวะหรือเป็นโลกที่สะท้อนมาจากโลกแห่งความแท้จริงที่คานท์เรียกว่า thing-in-itself หรือ noumena เนื่องจากความรู้ของมนุษย์จำกัดอาศัยกระบวนการแปลความหมายและตีความจากกลไกทางจิต ดังนั้น ความรู้ของมนุษย์จึงถูกจำกัดไว้เพียงความเข้าใจประสบการณ์ภายใต้โลกแห่งปรากฏการณ์ (phenomena) เท่านั้น

นอกจากนี้ยังพบงานวิจัยของธวัช มณีพ่อง (2546) เรื่อง กระบวนการสร้างความรู้ชายขอบในวิกฤตการณ์สุขภาพ: กรณีศึกษาสำนักทรงแห่งหนึ่งในจังหวัดเชียงใหม่ โดยได้ทำการศึกษากิจกรรมการสร้างอัตลักษณ์ใหม่ของความรู้ชายขอบในประเด็นสุขภาพ กรณีศึกษาสำนักทรงแห่งหนึ่งที่มีปฏิบัติการของความรู้ในการเผชิญหน้ากับวิกฤตการณ์สุขภาพ ภายใต้ความสัมพันธ์เชิงอำนาจของความรู้ด้านสุขภาพในสังคมไทยที่มีความรู้แบบวิทยาศาสตร์การแพทย์เป็นวาทกรรมหลักและปฏิบัติการของวาทกรรมหลักได้เบียดขับความรู้อื่นให้อยู่ในสถานะของชายขอบทั้งทางตรงและทางอ้อมซึ่งสำนักทรงที่ ธวัช มณีพ่อง เลือกศึกษา เป็นเพียงหนึ่งในตัวอย่างของความรู้ด้านสุขภาพที่ดำรงอยู่ในภาวะชายขอบ ประเด็นศึกษามุ่งทำความเข้าใจปฏิบัติการของความรู้ชายขอบภายใต้การปะทะประสานระหว่างความรู้ต่างๆ ในพื้นที่ที่ปฏิบัติการของสำนักทรงโดยศึกษาทั้งระดับของจักรวาลวิทยาที่เชื่อมโยงถึงปฏิบัติการในการรักษา ภาวะเจ็บป่วยที่ความรู้ในชุดวาทกรรมหลักเองก็มีความคลุมเครือ นอกจากการปะทะประสานในระดับของปฏิบัติการและพิธีกรรมแล้ว ยังพิจารณาไปถึงการปะทะประสานของความรู้บนร่างกายของผู้เจ็บป่วยที่ผ่านประสบการณ์การรักษาด้วยความรู้ที่หลากหลาย

จากการศึกษาพบว่า ปฏิบัติการด้านการรักษาของสำนักทรงนั้นเกิดขึ้นภายใต้การอธิบายโลก จักรวาล มนุษย์ การเจ็บป่วย ความตาย ฯลฯ ในอีกมิติหนึ่ง นำไปสู่การมีรูปแบบและวิธีการรักษาที่มีความเฉพาะมีการผสมผสานรูปแบบการรักษาที่ไม่เน้นการจัดความทุกข์ทั้งกายและใจด้วยเทคนิควิจิตรจากภายนอก หากแต่อาศัยความรู้ที่เชื่อมโยงเข้ากับระบบความเชื่อเดิมของปัจเจกโดยเฉพาะอุดมคติในพุทธศาสนา พราหมณ์ (ฮินดู) อาทิ กรรม วิญญาณ ระบบเชื่อเรื่องผีหรือองค์เทพ

ธวัช มณีผ่อง ได้ชี้ให้เห็นข้อค้นพบสำคัญของการศึกษาว่าสามารถแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนแรก อุดมคติของความรู้ชาวยุโรปที่สามารถสนองตอบกับความทุกข์ของมนุษย์ได้รอบด้าน การอธิบายที่เชื่อมโยงทุกมิติของชีวิตมนุษย์ทั้งกายภาพและจิตวิญญาณ ภายใต้กรอบความเชื่อและศรัทธาร่วมในวาทกรรมของสำนัก ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงภายในของปัจเจกทั้งระดับวิธีคิดและวิถีปฏิบัติ และส่วนที่สองภายใต้ความสัมพันธ์เชิงอำนาจของความรู้ในสังคมไทย สำนักทรงถูกจัดให้อยู่ในชายขอบของความรู้ด้านสุขภาพโดยวิทยาศาสตร์การแพทย์ ขณะเดียวกันก็เป็นชายขอบในพื้นที่ของพุทธเถรวาทอันเป็นกระแสหลักของสังคมไทย แต่กลุ่มคนที่เชื่อมั่นในแนวทางของทั้งสองชุดวาทกรรมหลัก เมื่อตกอยู่ภายใต้เงื่อนไขของการเจ็บป่วยในชั้นวิกฤตกลับยอมรับการผนวกกลืนเข้าสู่วาทกรรมของสำนักทรง นอกจากนี้ ยังมีข้อค้นพบที่ต่อเนื่องจากปฏิสัมพันธ์ของความรู้ข้างต้น คือ การเกิดขึ้นของชุมชนศรัทธาดำเนินไปภายใต้จักรวาลวิทยาของสำนักที่เชื่อมโยงกับชีวิตมนุษย์ว่ามีความผูกพันกับตนเองและบุคคลอื่นที่อธิบายผ่านอดีตชาติ ปัจจุบันชาติและชีวิตหลังความตาย พร้อมทั้งประดิษฐ์วาทกรรมรองรับระบบความสัมพันธ์ที่จะผูกโยงผู้คนในชุมชนศรัทธาให้มีความรู้สึกร่วมกันไปสู่ความสัมพันธ์แบบใหม่ คือ ชุมชนในจินตนาการ โดยเฉพาะการอธิบายความผูกพันของสมาชิกชุมชนที่มีร่วมกันมาแต่อดีตชาติ

ธวัช มณีผ่อง ได้สรุปไว้ว่า ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม การรื้อฟื้นระบบความรู้ของท้องถิ่น การอธิบายใหม่ หรือการผสมผสานกับความรู้อื่นย่อมเกิดขึ้นในทุกพื้นที่และตลอดเวลา ไม่มีความรู้ใดหยุดนิ่งและสามารถคงสถานะของความรู้ได้เพียงรูปแบบเดียวในทุกเงื่อนไข รูปธรรมของกรณีศึกษาสำนักทรงสะท้อนให้เห็นว่าปัญหาสุขภาพนั้นมีความสลับซับซ้อนเกินกว่าที่จะจัดการได้ด้วยระบบความรู้เดียว ดังนั้นจึงจำเป็นต้องเปิดพื้นที่ทางสังคมสำหรับความรู้ที่หลากหลาย และมองการเจ็บป่วยอย่างสัมพันธ์กับระบบวัฒนธรรมของแต่ละกลุ่มคนมากขึ้น

1.4.2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาแนวคิดทางปรัชญาของกฤษฎณมูรติ

จากการค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดทางปรัชญาของกฤษฎณมูรติ พบว่า มีการวิจัยของสุวรรณ เจริญชนากิต (2549) ได้ศึกษาเรื่องตัวตนในทัศนะของกฤษฎณมูรติ โดยมีกรอบการศึกษาอยู่ที่ความหมาย จุดมุ่งหมายและวิธีการเข้าสู่จุดมุ่งหมายของตัวตน และปัจจัยที่มีผลต่อแนวคิดเรื่องตัวตนของเขาพบว่า ตัวตนในทัศนะของกฤษฎณมูรติเป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นมาจากความคิดและความทรงจำซึ่งเข้ามาพัวพันการกับตัวตน ทำให้ตัวตนยึดติดและถ้อยมั่นในตัวตนจนเป็นสาเหตุแห่งปัญหา เป้าหมายของตัวตน คือ การพัฒนาตัวตนเพื่อเข้าสู่ความเป็นอิสระที่อยู่พ้นไปจากตัวตนที่ถูกสร้างขึ้นจากความคิดและความทรงจำ และวิธีการเข้าสู่เป้าหมายของตัวตน คือ การปฏิบัติสมาธิซึ่งไม่ใช่วิธีการเพ่งหรือการท่อง แต่เป็นการตระหนักรู้ถึงความจริงของสรรพสิ่ง ปัจจัยที่มีผลต่อแนวคิดเรื่องตัวตนของกฤษฎณมูรติแบ่งออกเป็น ปัจจัยภายนอกและปัจจัยภายใน ปัจจัยภายนอกประกอบด้วย บริบททางสังคม ขณะนั้นได้เกิดการตื่นตัวของบรรดาปัญญาชนเพื่อเรียกร้องเอกราชทางการเมืองจากอังกฤษ อีกทั้งยังมีสมาคมเทวญาณวิทยาซึ่งเป็นผู้เลี้ยงดูและให้การศึกษาเกือบทั้งชีวิตของกฤษฎณมูรติ ส่วนปัจจัยภายในประกอบด้วย ความรู้สึก โศกเศร้าจากการตายของน้องชายเป็นแรงผลักดันที่ทำให้นั่งและไตร่ตรองในสมาธิ และเกิดการตระหนักรู้จากการนั่งสมาธิ

ธารตะวัน บุญยพรหม (2552) ได้วิจัยเรื่อง การศึกษาเชิงวิเคราะห์ความตายในทัศนะของกฤษฎณมูรติเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดเรื่อง ความตายกับแนวคิดทางปรัชญาของกฤษฎณมูรติ พบว่าความตายในความหมายของกฤษฎณมูรติ คือ การตายของความคิด การยึดติด และการตายจากตัวตนซึ่งเป็นการตายขณะที่ยังมีชีวิตอยู่ เป็นการตายทางด้านจิตใจซึ่งเป็นการตายร่วมกับการมีชีวิตอยู่ โดยกฤษฎณมูรติเห็นว่าการมีชีวิตอย่างแท้จริงต้องตายจากความคิด การยึดติด และความรู้เพราะสิ่งเหล่านี้ล้วนแต่เป็นสิ่งที่เก่า แต่ชีวิตที่แท้ คือ การรับรู้ในความเป็นปัจจุบันและต้องอยู่ในปัจจุบันขณะเท่านั้น ความจริงเป็นสิ่งที่อยู่ในปัจจุบัน สิ่งเก่าทั้งหลายไม่ว่าจะเป็นความคิด ความรู้ ประสบการณ์ ล้วนเป็นอุปสรรคในการนำไปสู่ความจริงของชีวิต ส่วนในความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดเรื่องความตายและแนวคิดทางปรัชญา คือ การที่จะเข้าสู่ความจริงแท้ของความตายได้นั้นต้องอาศัยสมาธิเพราะเมื่ออยู่ในภาวะแห่งสมาธิความคิดจะยุติลง เมื่อนั้นความตายจะปรากฏซึ่งเรื่องของสมาธิเป็นแนวคิดในทางอภิปรัชญา ส่วนเรื่องของความตายและญาณวิทยานั้น แม้ว่าจะไม่มีความรู้ใดนำเราไปสู่ความตายได้แต่ความตายจะนำไปสู่อิสรภาพแห่งการเรียนรู้และนำไปสู่ความรู้ที่แท้จริง

นอกจากนี้ยังมีการศึกษาเชิงเปรียบเทียบของอุดมเดช รัตนบัญญัติ (2552) เรื่อง การศึกษาเปรียบเทียบการเจริญสติของหลวงพ่อดิเรก จิตตสุโก กับความรู้สึกตัวของ

งานวิจัยชิ้นนี้มุ่งเน้นศึกษาความรู้ในฐานะที่เป็นวาทกรรม จากการค้นคว้าเอกสารและงานวิจัย พบว่างานวิจัยของวศินี สุทธิวิภากร (2552) ได้ศึกษาเรื่อง วาทกรรมของมิเชล ฟูโกต์ต่อสถานภาพและบทบาทสตรีไทยตามที่น่าสนใจในนวนิยายของคุณหญิงวิมล ศิริไพบูลย์ โดยศึกษาถึงสถานภาพและบทบาทสตรีไทยตามที่น่าสนใจในนวนิยายของคุณหญิงวิมล ศิริไพบูลย์ว่ามีความเกี่ยวข้องกับมิติต่างๆ ในสังคมอย่างไร และมุ่งที่จะศึกษาวิเคราะห์สถานภาพและบทบาทสตรีผ่านตัวบทนวนิยายว่ามีความเชื่อมโยงกับวาทกรรม อำนาจ ความรู้ ความจริง และปฏิบัติการทางสังคมอย่างไร

วศินี สุทธิวิภากร ศึกษาโดยใช้แนวคิดเรื่องการวิเคราะห์วาทกรรมของมิเชล ฟูโกต์ พบว่า ตัวบทนวนิยายตามที่น่าเสนอของคุณหญิงวิมล ศิริไพบูลย์จำนวน 16 เรื่อง เป็นกลไกการประกอบสร้างทางภาษาหรือเป็นกระบวนการทางวาทกรรมที่เกี่ยวข้องกับกรอบความรู้ความเข้าใจของผู้แต่งนวนิยายที่อิงอยู่กับโครงสร้างสังคมแบบปิตาธิปไตย เนื่องจากเรื่องราวที่คุณหญิงวิมลสะท้อนนั้น ได้จัดวางตำแหน่งสตรีให้อยู่ภายใต้แรงกระทำ 2 ทางที่ซับซ้อน โดยวศินีเผยให้เห็นว่า ในด้านหนึ่งสตรีถูกประกอบสร้างให้มีความก้าวหน้าเทียบเท่าบุรุษ แต่อีกด้านหนึ่ง สตรีกลับถูกคาดหวังให้สานต่อคุณสมบัตินี้ความเป็นแม่และเมียที่ดีต่อไป แรงขับเคลื่อนดังกล่าวสุดท้ายตกอยู่ในบริบทที่มีบรรทัดฐานทางสังคมที่ผู้ชายเป็นใหญ่อยู่แน่นอน

นอกจากนี้พบว่า ภาพที่นำเสนอในนวนิยาย 13 เรื่อง ของคุณหญิงวิมล ศิริไพบูลย์ ได้ต่อกำแบบฉบับเฉพาะของสตรีตามวิธีคิดแบบปิตาธิปไตย อีกทั้งยังนำเสนอภาพสตรีแบบแยกตัวตรงข้ามต่างจากบุรุษอย่างเห็นได้ชัดซึ่งสะท้อนอำนาจของคุณหญิงในการประกอบสร้างวาทกรรมย้ำความแตกต่างทางเพศอยู่และเป็นปฏิบัติการรูปแบบหนึ่งทางสังคมที่เสนอภาพอัตลักษณ์ของสตรีอย่างไม่เท่าเทียมบุรุษและบิดเบือนสถานภาพบทบาทสตรีให้เป็นไปตามแนวทางสตรีนิยมจนสามารถสถาปनावาทกรรมสตรีนิยมให้กลายเป็นความจริงขึ้นมาได้ในสังคม อาจกล่าวได้ว่า คุณหญิงวิมลไม่ได้ประกอบสร้างวาทกรรมหลัก คือ วาทกรรมสตรีนิยมอย่างเต็มที่ แต่ได้สะท้อนข้อจำกัดและข้อขัดแย้งในความเป็นสตรีผ่านความลักลั่นของตัวบทนวนิยาย และผลิตซ้ำอุดมการณ์สตรีในบริบทสังคมที่ผู้ชายยังมีอำนาจอยู่นั่นเอง

งานวิจัยของสุรสม กฤษณะจุฑา (2547) เรื่อง การเมืองวัฒนธรรมของความเป็นอื่นในพื้นที่สื่อ: การต่อสู้ทางวาทกรรมว่าด้วยพลังงานโดยใช้แนวทางการศึกษา การวิเคราะห์วาทกรรมเชิงวิพากษ์ของ Barker and Galasinski และแนวทางการศึกษาที่มองเห็นความร่วมมือระหว่างวาทกรรมกับการปฏิบัติการทางสังคมซึ่งได้รับอิทธิพลจากมิเชล ฟูโกต์ รวมถึงใช้กรอบแนวคิดเกี่ยวกับความเป็นอื่น (otherness) และสหพันธบท (intertextuality) สุรสมมุ่งเจาะลึกลงไปยังตรรกะซึ่งเป็นสมมติฐานที่ซ่อนอยู่ รวมทั้งนำเสนอให้เห็นภาพของการต่อสู้เชิงวาทกรรมในเรื่องพลังงานโดยให้ความสนใจในความขัดแย้งของปัญหาพลังงานใน 3 กรณีศึกษา คือ กรณีเขื่อนปากมูล จังหวัดอุบลราชธานี, กรณีโครงการโรงไฟฟ้าถ่านหินบ่อนอก และโรงไฟฟ้าถ่านหินหินกรูด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ผลสรุปของงานวิจัยนี้คือ การชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันระหว่างการต่อสู้เชิงวาทกรรมในพื้นที่สื่อกับรูปธรรมของการปะทะต่อสู้ในปริภูมิทางสังคม-วัฒนธรรมและการเมือง เนื้อหาของวาทกรรมและตัวเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นล้วนโยงใยเชื่อมต่อกันอย่างแนบแน่น ส่วนความหมายในวาทกรรมและการต่อสู้ต่างก็เกี่ยวพันกันและกัน จะเห็นได้ว่า “ความคิดในรูปของการกระทำ” และ “การกระทำในรูปความคิด” ต่างก็สัมพันธ์กันไม่จบสิ้น แม้จะไม่ราบรื่นนักก็ตาม ความสัมพันธ์ระหว่างความคิดและการกระทำนี้ได้ก่อรูปขึ้นเป็น “ปฏิบัติการทางวาทกรรม” กล่าวคือ ความคิดไม่ใช่เป็นเพียงภาพสะท้อนของการกระทำ ทว่าความคิดนั้นก็คือ การกระทำโดยตัวมันเองทีเดียว และเช่นกัน การกระทำก็ไม่ได้เป็นผลรวมของความคิด ทว่ามันสามารถสร้างแรงบันดาลใจให้เกิดการครุ่นคิดทบทวนใหม่ๆ ขึ้นในกระบวนการคิดของเรา

งานวิจัยอีกชิ้นหนึ่งที่ศึกษาเกี่ยวกับวาทกรรม คือ งานวิจัยของ กรณรงค์ เจริญระวี (2545) เรื่อง อำนาจขององค์ความรู้ในงานวาทกรรมทางประวัติศาสตร์ศิลปะและโบราณคดีเขมรในประเทศไทย โดยใช้กรอบคิดและวิธีการศึกษาเชิงวาทกรรมของเฮเดน ไวท์ ซึ่งเป็นทฤษฎีการศึกษา

ประวัติศาสตร์นิพนธ์ในเชิงการศึกษารูปแบบและเค้าโครงทางภาษาในการนำเสนอทางประวัติศาสตร์ และทฤษฎีของมิเชล ฟูโกต์จากงานเขียนเรื่อง power / knowledge ซึ่งงานเขียนของมิเชล ฟูโกต์ได้รวบรวมบทความซึ่งวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้กับอำนาจเป็นแบบแผนในการผลิตความรู้และความจริงภายในสังคมอันเกี่ยวข้องกับการรวมตัวของวาทกรรมในช่วงเวลาต่างๆ โดยมีอำนาจเป็นแบบแผนของความรู้ในการบังคับ

จากการวิจัย กรณรงค์ เจริญระวี พบว่า กระบวนการสร้างองค์ความรู้ทางด้านศิลปะเชมรในไทยเริ่มขึ้นในช่วงปลายศตวรรษที่ 19 โดยนักวิชาการในสังกัดของสำนักฝรั่งเศสแห่งปลายบูรพาได้ทำการสำรวจ เขียนรายงานการสำรวจโบราณสถานของเชมรอันเป็นจุดเริ่มต้นของกระบวนการสร้างความรู้ และต่อมาสำนักฝรั่งเศสแห่งปลายบูรพาได้ทำการจัดหมวดหมู่รูปแบบศิลปะส่งผลให้องค์ความรู้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม อีกทั้งยังมีการเพิ่มรูปแบบการอธิบายอิงคู่กับบริบทเพื่อเสริมสร้างความรู้ทางวิชาการให้แข็งแกร่งขึ้น ต่อมาในช่วงต้นศตวรรษที่ 20 ได้มีการนำกรอบคิดตะวันตกเข้ามาสร้างองค์ความรู้เพื่ออธิบายถึงความเป็นเอกลักษณ์ของชาติไทย สืบเนื่องถึงการสร้างองค์ความรู้ด้านประวัติศาสตร์ด้านศิลปะไทย กระบวนการสร้างความรู้ดังกล่าวสืบทอดมาจนนักวิชาการของคณะโบราณคดีมหาวิทยาลัยศิลปากรและกรมศิลปากร นักวิชาการไทยได้อธิบายแก่นความรู้เรื่องความสัมพันธ์ของศิลปะกับการเมืองโดยอิงอยู่กับการแบ่งยุคสมัยศิลปะของเชมรของนักวิชาการฝรั่งเศสเพื่อให้ความรู้กระแสหลักแข็งแกร่งขึ้น กระบวนการต่างๆ ส่งผลให้ศิลปะร่วมแบบเชมรมีลักษณะที่เป็นเอกลักษณ์ของรูปแบบศิลปะเชมรในประเทศไทยและกลายเป็นองค์ความรู้หนึ่งของกระบวนการศิลปะไทย

ต่อมาได้เกิดองค์ความรู้ทวนกระแสขึ้น โดยตัดบริบททางการเมืองออกไปซึ่งองค์ความรู้แบบทวนกระแสพยายามจัดเค้าโครงยุคสมัยศิลปะไทยใหม่โดยอิงกับกลุ่มชนวัฒนธรรมและศาสนาเป็นกรอบในการอธิบายความรู้ ในช่วงเวลาเดียวกันรัฐไทยได้สร้างองค์ความรู้พร้อมกับการปฏิบัติการทางวาทกรรมกระแสหลักผ่านทางพื้นที่ของสถาบันทางวัฒนธรรมเพื่อตอกย้ำวาทกรรมประวัติศาสตร์ของรัฐ ในการอธิบายให้คนในสังคมยอมรับความเป็นเอกลักษณ์ของชาติไทย รมณงค์ชี้ให้เห็นว่า องค์ความรู้ที่มีกรอบความคิดในการอธิบายความรู้ต่างกันนี้อยู่มีการใช้อำนาจผ่านการอธิบายความรู้เพื่อทำให้ความรู้ของฝ่ายตรงข้ามไม่น่าเชื่อถือ

นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์วาทกรรม คือ วาทกรรมวิเคราะห์ของสนธิ ลิ้มทองกุลในรายการเมืองไทยรายสัปดาห์ของธิดารัตน์ อเนกะเวียง (2548) ซึ่งได้ใช้แนวคิดหลักในการวิเคราะห์ คือ แนวคิดเรื่องการวิเคราะห์วาทกรรมเชิงวิพากษ์ (critical discourse analysis) ตามแนวคิดของ Norman Fairclough ซึ่งเป็นการวิเคราะห์วาทกรรมสื่อ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจและแบ่งกลุ่มเนื้อหาที่มีมิติทางการเมืองจากรายการเมืองไทยรายสัปดาห์เพื่อศึกษาและ

วิเคราะห์การประกอบสร้างความจริงของชุดวาทกรรมทางการเมืองแต่ละประเภทและศึกษาวิเคราะห์พลังอำนาจวาทกรรมของสนธิ ลิ้มทองกุล ผลการวิจัยพบว่า วาทกรรมที่มีมิติทางการเมืองในรายการเมืองไทยรายสัปดาห์สามารถจำแนกได้ 5 ประเภท คือ วาทกรรมเกี่ยวกับกระบวนการในระบอบประชาธิปไตย คือ การเมืองในสภาพความเป็นจริงต่างกับการเมืองในรัฐธรรมนูญอย่างสิ้นเชิง, วาทกรรมเกี่ยวกับนโยบายและโครงการของรัฐบาล คือ การที่รัฐบาลเน้นนโยบายเฉพาะด้านเศรษฐกิจจะนำพาประเทศไปสู่ความเป็นอำนาจนิยม, วาทกรรมเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหของรัฐบาล คือ รัฐบาลขาดความจริงใจในการแก้ไขปัญหของประเทศไทย, วาทกรรมเกี่ยวกับการปฏิบัติตนของนักการเมือง คือ นักการเมืองที่ดีต้องมีคุณธรรมประจำใจ, และวาทกรรมเกี่ยวกับตำรวจในสังคมไทย คือ ตำรวจไทยต้องเปลี่ยนพฤติกรรมในการทำงาน ต้องสามารถตรวจสอบได้ สำหรับการประกอบสร้างความจริงจากวาทกรรมที่เกี่ยวข้องกับสถาบันพระมหากษัตริย์ คือ พระมหากษัตริย์มีพระราชอำนาจอยู่แต่คนมักจะ 모르และไม่ใส่ใจในพระราชอำนาจนั้น

ธิดารัตน์ อเนกะเวียง พบว่า พลังอำนาจวาทกรรมของสนธิ ลิ้มทองกุล เกิดจากส่วนประกอบ 4 ประการ คือ ลักษณะด้านภาษา, พลังจากกรอบวาทกรรมหลัก, พลังจากอัตลักษณ์ที่ถูกสร้างขึ้นจากหลักศีลธรรมจริยธรรม นักประวัติศาสตร์และผู้หวังดี-ผู้ให้โอกาส, และบทบาทที่เกิดจากการปฏิสัมพันธ์ภายในรายการเมืองไทยรายสัปดาห์

1.5 ขอบเขตและวิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาวิเคราะห์วาทกรรมความรู้ในงานเขียนของกฤษณมูรติ โดยศึกษาจากงานเขียน หนังสือ การบรรยาย ทั้งจากภาษาไทยและภาษาอังกฤษอย่างครอบคลุม เนื้อหาผ่านกรอบแนวคิดทางวาทกรรมของมิเชล ฟูโกต์

1.5.1 ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตของงานวิจัยชิ้นนี้คือการรวบรวมศึกษาแนวคิดเรื่องความรู้ของกฤษณมูรติ ซึ่งโดยส่วนใหญ่เป็นงานเขียนและจดหมายที่เขาเขียน รวมถึงหนังสือที่เรียบเรียงบันทึกจากคำบรรยายตามสถานที่ต่างๆ ในประเด็นอันมีเนื้อหาเกี่ยวกับการแสวงหาความรู้อันเกี่ยวข้องโดยตรงกับการแสวงหาความจริงตามทัศนะของกฤษณมูรติดังต่อไปนี้

1. ความรู้ที่แท้จริงคืออะไร
2. แหล่งกำเนิดของความรู้คืออะไร
3. กระบวนการอันได้มาซึ่งความรู้คืออะไร

นอกจากนี้ ผู้วิจัยมุ่งเน้นศึกษาวิเคราะห์เหตุการณ์ในงานเขียนของกฤษณมูรติโดยใช้กรอบทฤษฎีเรื่องวาทกรรมของมิเชล ฟูกูต์ในประเด็นดังต่อไปนี้

1. แนวคิดเรื่องความรู้ในงานเขียนของกฤษณมูรติในฐานะที่เป็นวาทกรรมและอำนาจอันประกอบสร้างจากเครือข่ายที่โยงใยอยู่ในสังคม โดยเฉพาะระบบความคิด ความเชื่อ คุณค่า ระเบียบปฏิบัติ จารีต ประเพณี วัฒนธรรมต่างๆ ในสังคม ซึ่งไม่ถือเป็นความรู้และความจริงแต่เป็นการถูกรอบงำทางวาทกรรม

2. ภาวปฏิบัติการณ์ของวาทกรรมที่ทำให้แนวคิดเรื่องความรู้อันเกี่ยวข้องกับ การแสวงหาความจริงของกฤษณมูรติเป็นไปได้ เนื่องการชุดของความรู้ใดๆ นั้นจะดำรงอยู่ในสังคมได้ก็ต่อเมื่อมีภาวปฏิบัติการณ์ทางวาทกรรมที่สอดคล้องประสานส่งเสริมให้ชุดความรู้นั้นเป็นไปได้

งานวิจัยนี้ หนังสือของกฤษณมูรติที่ผู้วิจัยใช้ในศึกษามีทั้งหมด 22 เล่ม (เรียงตามตัวอักษร) ดังนี้

1. กบฏความคิด (พ.ศ. 2537)
2. กระเจิงแห่งความสัมพันธ์ (ความรู้สึกรักตัวโดยไม่เลือก 2) (พ.ศ. 2545)
3. ความรู้คือพันธุนาการ (พ.ศ. 2545)
4. ความรู้สึกตัวอันไร้ขอบเขต (พ.ศ. 2546)
5. ดับสิ้นหนึ่งพันวันวาน (ม.ป.ป.)
6. ปฏิวัติจากดวงใจ เล่ม 1 (พ.ศ. 2546)
7. ปฏิวัติจากดวงใจ เล่ม 2 (พ.ศ. 2548)
8. เฝ้ายามความจริง (ความรู้สึกรักตัวโดยไม่เลือก 1) (พ.ศ. 2545)
9. พรวิเศษ สถิตย ์ ณ ที่คุณอยู่ (พ.ศ. 2545)
10. พลังแห่งจิตเจียบ (ความรู้สึกรักตัวโดยไม่เลือก 3) (พ.ศ. 2545)
11. เรากำลังแสวงหาอะไร (ม.ป.ป.)
12. ศักยภาพอันสูงสุดแห่งครู (พ.ศ. 2545)
13. ศาสนาแบ่งแยกมนุษย์ (พ.ศ. 2547)
14. สนทนากับกฤษณมูรติ (พ.ศ. 2547)
15. สิ่งจะเกิดขึ้นเมื่อไม่มี “คุณ” (พ.ศ. 2545)
16. แห่งความเข้าใจชีวิตและการศึกษาที่แท้ (พ.ศ. 2541)
17. เหนืออิทธิพลครอบงำ (ม.ป.ป.)
18. อิศราภาพเกิดขึ้นเมื่อคุณไม่รู้ (พ.ศ. 2541)
19. Freedom from the known (ค.ศ. 1969)

20. Krishnamurti's notebook (ค.ศ. 1984)

21. The penguin Krishnamurti reader (ค.ศ. 1964)

22. The second penguin Krishnamurti reader (ค.ศ. 1970)

ส่วนกรอบคิดของงานวิจัยชิ้นนี้ ผู้วิจัยใช้กรอบคิดเรื่องวาทกรรมของมิเชล ฟูโกต์ จากหนังสือของฟูโกต์ 3 เล่ม ซึ่งเป็นหนังสือที่แปลจากภาษาฝรั่งเศสเป็นภาษาอังกฤษ ดังนี้

1. The order of things : an archeology of the human sciences
2. The archeology of knowledge
3. Discipline and punish : the birth of the prison

งานวิจัยชิ้นนี้เป็นการวิจัยเอกสาร วิธีการดำเนินการวิจัย คือ การสำรวจรวบรวม วิเคราะห์โดยศึกษาแนวคิดเรื่องความรู้จากงานเขียน หนังสือ การบรรยายของกฤษณมูรติ โดยอาศัย กรอบคิดทางวาทกรรมของมิเชล ฟูโกต์เป็นกรอบในการศึกษาเพื่อศึกษาวิเคราะห์วาทกรรมความรู้ ในงานเขียนของกฤษณมูรติตามกรอบคิดทางวาทกรรมของมิเชล ฟูโกต์ โดยนำเสนอในเชิงพรรณนา

1.5.2 กรอบทฤษฎีในการวิจัย

กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย คือ กรอบคิดเรื่องวาทกรรมของมิเชล ฟูโกต์ ซึ่งเป็นแนวคิดที่มีอิทธิพลเป็นอย่างมากโดยเฉพาะหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร (2549) กล่าวถึงความหมายของ วาทกรรม (discourse) ในความหมายที่มิเชล ฟูโกต์ใช้ในงาน ยุคหลังของเขาว่าหมายถึง ระบบ และกระบวนการในการสร้าง/ผลิต (constitute) เอกลักษณ์ (identity) และความหมาย (significance) ให้กับสรรพสิ่งต่างๆ ในสังคมที่ห่อหุ้มเราอยู่ไม่ว่าจะเป็นความรู้ ความจริง อำนาจ หรือตัวตนของเราเอง นอกจากนี้วาทกรรมยังทำหน้าที่ตรึงสิ่งที่สร้างขึ้นให้ดำรง อยู่และเป็นที่ยอมรับของสังคมในวงกว้าง (valorize) กลายเป็นสภาพที่เรียกว่า “วาทกรรมหลัก” (dominant discourse) หรือที่ฟูโกต์เรียกว่า “episteme”

อย่างไรก็ตาม ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร ได้กล่าวว่า ความหมายของวาทกรรมดังกล่าว ข้างต้นไม่ปรากฏในงานของฟูโกต์ชิ้นใดเป็นการเฉพาะ แต่เป็นการประมวลมาจากการเข้าใจของ ไชยรัตน์เอง ที่ได้จากการอ่านงานของฟูโกต์ที่ผลิตขึ้นในช่วงหลังคริสต์ทศวรรษ 1970s ซึ่งถือกัน ว่าเป็นช่วงของการเปลี่ยนแปลงวิธีการศึกษาของฟูโกต์ จากวิธีการศึกษาที่เรียกว่า “archaeology” สู่วิธีการศึกษาที่เรียกว่า “genealogy” หรือ “วงศ์วานวิทยา” นอกจากนี้ความหมายของวาทกรรมข้างต้น ยังสอดคล้องกับความคิดในช่วงสุดท้ายของชีวิตฟูโกต์ที่ให้ความสนใจศึกษาสิ่งที่เรียกว่า

“เทคโนโลยีวิทยาการของการสร้างตัวตน” (technologies of the self) ซึ่งก่อนหน้าการศึกษาแบบวงสาววิทยา ฟูโกต์ให้ความสำคัญกับภาษาเป็นอย่างมากโดยมองว่าวาทกรรมจะเป็นตัวกำหนดกฎเกณฑ์ เงื่อนไข และกลไกต่างๆ ในการพูด การเขียน ฉะนั้น วาทกรรมจึงเป็นมากกว่าเรื่องของภาษาหรือคำพูด แต่มีภาคปฏิบัติการของวาทกรรม (discursive practices) ซึ่งรวมถึงจารีตปฏิบัติ ความคิด ความเชื่อ คุณค่า และสถาบันต่างๆ ในสังคมที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้นๆ ด้วย

1.5.3 สมมติฐานในการวิจัย

ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยใช้กรอบแนวคิดเรื่องวาทกรรมของฟูโกต์โดยอาศัยความหมายคำว่า “วาทกรรม” ตามที่ไซมอน เจริญสินโอฬาร กล่าวไว้ข้างต้นเป็นสำคัญโดยมุ่งเน้นศึกษาถึงภาคปฏิบัติการของวาทกรรมอันเป็นเทคนิคกลไกที่ทำให้ชุดความรู้ของกฤษฎมูติเป็นไปได้ ดังนั้น แนวคิดวาทกรรมของฟูโกต์จึงเป็นกรอบทฤษฎีในงานวิจัยนี้เพื่อศึกษาวิเคราะห์วาทกรรมความรู้ในงานเขียนของกฤษฎมูติโดยมีสมมติฐานที่ว่า แนวคิดเรื่องความรู้ของกฤษฎมูติซึ่งเกี่ยวข้องกับการแสวงหาความจริง แม้จะเป็นการแสวงหาความจริงด้วยตนเองซึ่งหลีกเลี่ยงจากความรู้อื่นๆ ที่ดำรงครอบงำอยู่ในสังคม แต่ทว่าอาจยังคงเป็นแนวคิดที่ตกอยู่ภายใต้การครอบงำของชุดความรู้ในฐานะที่เป็นวาทกรรม ยังมีใช้การแสวงหาความรู้ที่สามารถยึดถือได้ว่าเป็นความรู้ที่เป็นความจริงและเป็นอิสระจากการครอบงำต่างๆ ที่ดำรงอยู่

1.5.4 นิยามศัพท์เฉพาะ

วาทกรรม (discourse) คือ ระบบและกระบวนการในการสร้าง/ผลิต (constitute) เอกลักษณ์ (identity) และความหมาย (significance) ให้กับสรรพสิ่งต่างๆ ในสังคมที่ห่อหุ้มเราอยู่ไม่ว่าจะเป็นความรู้ ความจริง อำนาจ หรือตัวตนของเราเอง นอกจากนี้วาทกรรมยังทำหน้าที่ตรึงสิ่งที่สร้างขึ้นให้ดำรงอยู่และเป็นที่ยอมรับของสังคมในวงกว้าง (valorize) กลายเป็นสภาพที่เรียกว่า “วาทกรรมหลัก” (dominant discourse) หรือ “กรอบความรู้” (episteme) โดยวาทกรรมจะเป็นตัวกำหนดกฎเกณฑ์ เงื่อนไขและกลไกต่างๆ ในการพูด การเขียน ฉะนั้น วาทกรรมจึงเป็นมากกว่าเรื่องของภาษาหรือคำพูด แต่มีภาคปฏิบัติการของวาทกรรม (discursive practices) ซึ่งรวมถึงจารีตปฏิบัติ ความคิด ความเชื่อ คุณค่า และสถาบันต่างๆ ในสังคมที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้นๆ ด้วย